

STATSMINISTERENS INNLEDNING TIL DISKUSJON OM DEN POLITISKE
SITUASJON PÅ LANDSMØTE I NORSK KJEMISK INDUSTRIARBEIDER-
FORBUND TIRSDAG 7. OKTOBER 1980

I den senere tid har spørsmålet om forhåndslagring av tyngre utstyr for allierte styrker i Norge skapt en til dels sterkt følelsesladet offentlig debatt.

Når jeg her i dag skal innlede til diskusjon om den politiske situasjon, er det naturlig for meg å si noen ord om denne saken for å få satt den inn i sin rette sammenheng og få gitt den sin riktige dimensjon.

Norsk sikkerhetspolitikk bygger på den forutsetning at Norge skal kunne motta alliert hjelp dersom det blir nødvendig.

- 2 -

Vår basepolitikk bygger på at det ikke skal opprettes baser for fremmede makters stridskrefter på norsk jord så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep. Men samtidig må forholdene legges best mulig til rette for å kunne motta alliert hjelp i en nødsituasjon.

Bakgrunnen for at spørsmålet om forhåndslagring av tyngre utstyr for allierte landstridskrefter i Norge er blitt aktuelt, er den sovjetiske militære styrkeutbygging i de nordlige havområder gjennom de siste tiår.

Fra slutten av 1960-årene skapte denne styrkeutbygging alvorlig tvil om det i det hele tatt ville være mulig å få overført med skip allierte landstridskrefter til Norge i en nødsituasjon.

Regjeringen tok derfor opp spørsmålet om forhåndslagring av tyngre materiell for allierte landstridskrefter ^{som ikke kan sendes luftveien.} Dette var i første rekke aktuelt for de allierte land som kan forventes å sende forsterkninger til Norge, nemlig Canada, Storbritannia og USA.

Stortinget har hele tiden vært underrettet om og gitt sin tilslutning til Regjeringens opplegg.

Lagring av forsyninger i Norge for allierte unnsetningsstyrker er ikke noe prinsipielt nytt. Allerede fra 1950-årene har det for flere av våre allierte vært lagret drivstoff, ammunisjon og reservedeler ved norske fly- og marinestasjoner. Disse lagre var knyttet til avtaler om overføring og undersøkelser av fly- og flåtestridskrefter i en krig.

De drøftelser om forhåndslagring som Regjeringen

tok initiativet til førte til at det i 1979 ble inngått en avtale med Storbritannia om lagring i Nord-Norge av en del snøbeltekjøretøy for en mindre britisk troppekontingent som er tenkt satt inn i Nord-Norge.

Med Canada ble det oppnådd enighet om å forhåndslagre tyngre utstyr for en mindre del av den kanadiske styrke som er øremerket for innsats i Norge - d.v.s. en brigade på 5000 mann - men det er foreløpig ikke avklart nøyaktig hva slags utstyr som kan bli aktuelt.

Det land vi i første rekke må stole på kommer oss til hjelp i en nødsituasjon er USA. Derfor tok Regjeringen opp med amerikanske myndigheter spørsmålet om en tilsvarende forhåndslagring for amerikanske styrker.

Drøftelsene ble konsentrert om lagring av det

tyngre utstyr for en amerikansk marinebrigade på 10000 mann.

Basert på disse drøftelser og etter en samlet sikkerhetspolitisk vurdering kom Regjeringen frem til at tyngre utstyr for en slik brigade bør forhåndslagres i Trøndelagsområdet. Samtidig går Regjeringen inn for en styrking av det norske forsvar i Nord-Norge gjennom forhåndslagring av utstyr i Nord-Norge for ytterligere et kombinert norsk regiment.

Regjeringens opplegg har vært presentert for de amerikanske myndigheter. Disse har studert det og kommet til at det gir grunnlag for å innlede stabsdrøftelser mellom de militære myndigheter i USA og Norge, og i samråd med de allierte kommandoer med sikte på å utforme et konkret forslag.

Dette vil så de politiske myndigheter i begge land ta stilling til. Jeg håper og tror at avklaringen ikke vil kreve lang tid. Mye av utredningsarbeidet er allerede gjort.

Jeg vil understreke at Regjeringen i sin vurdering ikke har tatt noe initiativ for å endre styrkeforholdet i nord. Det dreier seg om begrensede tiltak for å oppretholde en situasjon som har vært presset av den sjømilitære utvikling i våre nordområder.

Dernes vil jeg understreke at det dreier seg om meget begrensede tiltak. Lagrene vil antakelig først og fremst omfatte alminnelige kjøretøyer av ulike slag. Dertil kan det bli aktuelt med lagring av 155 mm kanoner

som norske styrker ellers er utstyrt med. Antallet er ikke klart, men vil ligge rundt 20. Videre vil det kunne bli aktuelt å lagre et begrenset antall antitankvåpen og ett eller to batterier luftvernraketter med kort rekkevidde.

Den endelige størrelse og sammensetning av lagrene og styrkene som tenkes øremerket for innsats i Norge vil måtte avklares i forhandlinger, men de vil ha et omfang og sammensetning som ikke kan utgjøre noen offensiv^{trussel}/rettet mot noen av våre naboland.

Den styrken det eventuelt lagres for, er om lag 3 % av våre mobiliseringsstyrker som vi har lagret utstyr for rundt i landet.

Det har vært hevdet at de 155 mm kanoner som det kan bli aktuelt å lagre, kan skyte kjernevåpen og at Norge således øker sjansene for å bli trukket inn i en

atomkrig. Det er vanskelig å skjønne hvordan dette skulle skje. Det vil ikke bli opprettet noen lagre for atomgranater i Norge. Annet utstyr som ville være nødvendig for sikring, transport og klargjøring av atomvåpen vil heller ikke inngå i lagre i Norge.

La meg også understreke at alle lagre av utstyr i Norge vil være under norsk kontroll, og at intet utenlandsk mannskap vil være stasjonert i Norge i denne forbindelse.

Jeg vil be om at man har klart for seg det krigsavvergende aspekt ved Regjeringens opplegg. En begrenset forhåndslagring for amerikanske styrker vil ha en slik krigs-avvergende virkning fordi den vil gjøre det klart at et angrep på Norge også vil møte direkte amerikansk motstand.

Regjeringen la i går fram det økonomiske opplegg for 1981. I Nasjonalbudsjettet er de økonomiske rammer for hele Norges virksomhet trukket opp, mens stats- og trygdebudsjettet gir beskjed om hvordan Regjeringen mener vi skal disponere midlene til felles forbruk i året som kommer.

Framleggingen av de årlige budsjetter er en viktig begivenhet i Regjeringens arbeid. De angir rammene for vårt politiske hverdagsliv i året som kommer.

Regjeringen har slått fast at hovedmålene for den økonomiske politikk i 1981 skal være:

- fortsatt full sysselsetting,
- moderat pris- og kostnadsstigning,
- forsvarlig utvikling i utenriksøkonomien,
- høy levestandard og sosialt rettferdig fordeling.

Dette er mål som innbyrdes kan komme i strid med hverandre. I slike konfliktsituasjoner mener vi fortsatt at full sysselsetting^{og} rettferdig sosial fordeling må komme foran andre mål.

Når vi legger stor vekt på sysselsettingen og den sosiale rettferdigheten er det fordi dette er bærende elementer i det velferdssamfunn som er bygget opp i Norge i etterkrigstida. Arbeidsledighet og manglende sosial balanse vil rykke vekk grunnlaget for det solidariske velferdssamfunn vi har.

Våre hovedmål er mål som også tildels står i strid med den aktuelle utvikling internasjonalt.

Vi vil alltid i Norge måtte ta utgangspunkt i den internasjonale økonomiske situasjon. Den gir hovedrammen

for vår økonomiske politikk og begrenser dermed våre muligheter for å få til en utvikling i vårt eget land som er i strid med den internasjonale utvikling.

Internasjonalt er det i dag et lite lystig bilde som møter oss.

Det er stor - og økende arbeidsledighet. Det er nedgang i produksjon og kjøpekraft og det er sterk økning i konsumprisene.

Siste dagers utvikling med krig i et av verdens viktigste olje-leveranse-områder bidrar også til ytterligere usikkerhet om den økonomiske utvikling.

I alle de toneangivende industrilandene i den vestlige verden forsterker nedgangskonjunktorene seg. Virkningene av de økte oljeprisene ventes å føre til ytterli-

gere nedgang i OECD-landene.

Et hovedproblem for Norge er at nedgangskonjunktorene slår sterkt ut hos våre viktigste handelspartnere, med den virkning dette har for deres kjøpekraft.

Prisen på råolje har økt med vel 130 pst. fra utgangen av 1979 til halvårsskiftet i år, og vi må regne med ytterligere store prisendringer.

Regjeringen ser med bekymring på de internasjonale økonomiske utsikter. Foreløpig ser det ut til at det internasjonale konjunkturtilbakeslaget for OECD-landene vil kunne bli begrenset til annet halvår i år. Det er mulig at vi i første halvår 1981 kan få en moderat vekst i den vestlige industrialiserte verden. Hvor sterk denne oppgangen blir, og om den vil tilta utover i neste år, er foreløpig meget usikkert.

Med denne økonomiske bakgrunnen er det grunn til å regne med økt arbeidsledighet i OECD-landene i 1981. Det er fare for at gjennomsnittlig rundt 23 millioner vil være arbeidsløse i disse landene neste år. I stigende grad

er det ungdom og vanskeligstilte grupper som rammes av arbeidsledigheten.

Også i 1981 må vi ^{altså} regne med at veksten i våre eksportmarkeder blir lavere enn tidligere.

I 1979 steg importen i de land vi har samhandel med med hele 10 pst. I 1980 vil tallet gå ned til 5.5 pst. og i 1981 til bare 2 pst.

Prisstigningen i OECD-landene ser ut til å ha kulminert ved halvårsskiftet i år. Dersom en unngår ny økning i de relative prisene på råolje, er det grunn til å vente at inflasjonen vil fortsette å avta i 1981. Fra 1979 til 1980 vil konsumprisene stige med vel 11 pst. i våre viktigste samhandelsland. Fra 1980 til 1981 kan

stigningen bli i underkant av 9 pst.

Det er i dette internasjonale perspektivet vi må se det økonomiske opplegget som Regjeringen nå legger fram for 1981.

I dette opplegget presenterer Regjeringen en politikk med sikte på fortsatt å sikre full sysselsetting gjennom et høyt aktivitetsnivå, og med sikte på å bevare det velferdssamfunn som vi har bygget opp. En social profil til fordel for de svakeste gruppene og trygghet for det enkelte menneske, er de bærende elementer. Dette kan bare skapes gjennom en sikring av fellesforbruket.

Det økonomiske opplegget er nøkternt - det fore-

slås ikke nye kostnadskrevende reformer betalt over statsbudsjettet. Tvertimot har det vært nødvendig med visse tilstramminger. Vi har forsøkt samtidig å skape et tilstrekkelig høyt aktivitetsnivå - av hensyn til sysselsettingen på kort sikt. Men samtidig har vi forsøkt å hindre at aktivitetsnivået blir så høyt at vi får et for sterkt pris- og kostnadspress - av hensyn til sysselsettingen på lengre sikt.

De fleste som kommer til å oppleve budsjettet fra utgiftssida vil oppleve det som meget stramt. De foreløpige reaksjoner på budsjettet understreker dette meget klart.

Det kunne - isolert sett - være ønskelig med større innsats på de fleste områder. Problemet er ^{bare} at budsjettet ikke kan sees isolert sektor for sektor. Sett ut fra et rent finanspolitisk synspunkt kunne flere hensyn

tilsi layere utgiftsvekst enn det som er foreslått. Det er imidlertid grenser for hvor langt vi kan gå i utgiftsreduksjoner hvis vi vil unngå å øke arbeidsledigheten og videreføre høyt prioriterte offentlige oppgaver på en rekke områder.

Vi mener at vi har funnet fram til et rimelig kompromiss mellom disse hensyn, men vil ikke legge skjul på at det ligger mange vanskelige valg bak dette resultat.

Oljeinntektene har gitt oss en handlefrihet som mange misunner oss, og som gjør det mulig å holde fast ved vårt velferdsnivå. Men tross oljeinntektene er det ikke mulig å øke velferdsnivået i samme takt som vi ble vant til på 70-tallet. I 1981 venter vi å få ca. 28 milliarder kroner i olje-skatt. Vi vil komme til å bruke

ca. 2/3 (18 milliarder) av disse inntektene til utgifter som er del av de offentlige budsjetter, dvs. stats- og trygdebudsjettene. Uten disse inntektene måtte vi enten økt vår statsgjeld, økt skatteinntektene fra andre kilder eller redusert våre offentlige utgifter.

Med andre ord, oljeinntektene gjør det mulig for oss å beholde vårt velferdsnivå uten å øke skattenivået for den enkelte.

Vi har i det økonomiske opplegg for neste år lagt særlig vekt på

- En inntektspolitikk som forutsetter at partene i arbeidslivet får et betydelig ansvar for lønnsveksten gjennom 1981, og at inntektsutviklingen sammen med skatteopplegget får en sosial profil,
- En finanspolitikk som vil bidra til at full sysselsetting kan opprettholdes.
- En relativt stram penge- og kredittpolitikk generelt sett hvor finansiering av investeringer, særlig i industri, el.forsyning og boligsektoren, gis prioritet.
- En videreføring av industripolitikken med sikte på en gradvis omlegging i retning av større stimulans til investerings- og produktivitetsvekst.

- En aktiv arbeidsmarkedspolitik som bl.a. skal bidra til å lette punktvis og konjunkturbetingede sysselsettingsproblemer. Fortsatt innsats for å sysselsette ungdom og svake grupper på arbeidsmarkedet vil være en sentral oppgave.
- Distriktpolitiske tiltak er prioritert. Det er bl.a. utarbeidet en egen aksjonsplan for Nord-Norge.

Hovedmålet for Regjeringens politikk vil som nevnt være fortsatt full sysselsetting.

Hvis vi skal klare dette i årene framover må vi sørge for at vår konkurranseevne ikke forverres. Helst burde den forbedres slik at vi på sikt kunne

gjenopprette den situasjon vi hadde før den internasjonale nedgangskonjunkturen i 1974-75.

Dette

krever et høyt investeringsnivå og at vi tillater noe mer omstillinger slik at de vekstkraftige deler av vårt næringsliv kan ekspandere. Det vil bidra til trygge og gi lønnsomme arbeidsplasser i årene framover, ikke minst i distriktene.

Det vil også være viktig å begrense prisveksten. I 1981 må vi regne med en sterkere vekst i konsumprisene i Norge enn gjennomsnittet for våre handelspartnere. Dette skyldes delvis den overgang til indirekte skatter og reduksjonen av subsidiene som er en del av skatteopplegget for 1981. Disse øyeblikkelige virkninger vil være forbigående, og siktemålet bør være at prisveksten etter hvert kan dempes

ned mot gjennomsnittet for våre handelspartnere.

I løpet av de siste 3 år har norsk industri styrket sin konkurransevne i forhold til de land vi konkurrerer med. Det er ingen tvil om at denne utviklingen har bidratt til å sikre markedsandeler, med den betydning dette har for vår økonomi generelt, og særlig for sysselsettingen.

Det viktigste enkelt-tiltak som fortsatt kan bidra til å styrke norsk industris stilling er en moderat pris- og lønnsvekst. Den nominelle lønnsveksten er likevel bare en av mange faktorer som påvirker industriens konkurransevne. Erfaringene over de siste 2-3 år tilsier at større vekt nå må legges på å fjerne faktorer som virker hemmende på omstrukturering av industriproduksjonen og produktiviteten. Dette gjelder bl.a. støtten til enkelt-

bedrifter og bransjer og praktiseringen av arbeidsmarkeds-
politikken.

Det har knyttet seg særlig interesse til skatte-
og avgiftssiden i Regjeringens økonomiske opplegg. Det er
da grunn til å minne om at skatte- og avgiftspolitikken er
en del av den samlede økonomiske politikken og må vurderes
i et slikt perspektiv.

Regjeringens forslag til skatteopplegg innebærer
bl.a. en vesentlig endring i skatteprogresjonen.

For det første vil justeringen av progresjons-
grensene med 10 pst. hindre at skattytere kommer opp i et
høyere progresjonsintervall, selv om de får betydelige inn-
tektstillegg.

For det annet er skattesatsene endret slik at det
store flertall av skattytere med full årsinntekt får margi-

nalskatten redusert med 4.4 pst.

Det har også i fagbevegelsen reist seg enkelte kritiske røster mot Regjeringens skatteopplegg. Det hevdes at dette i første rekke kommer de økonomisk sterke i samfunnet til gode.

Jeg vil i denne sammenheng peke på at progresjonen i dag på langt nær bare rammer de økonomisk bedrestilte. Også den vanlige lønnstaker er på grunn av den inntektsøkning vi har hatt, kommet opp i de inntektsklasser hvor marginalskatten rammer ganske hardt.

I 1970 var det 85.000 lønnstakere i inntektsklassene mellom 50.000 og 100.000. I 1980 var antallet steget til nærmere 1.million.

La meg illustrere dette nærmere.

I 1970 var en gjennomsnittlig industriarbeiders lønn

kr. 28.000.- og var praktisk talt ikke rammet av progresjonen. I 1980 er gjennomsnittsinntekten kr. 75.000.- med en marginalskatt i skattekasse 1 på 54 pst. Regjeringens forslag innebærer at marginalskatten for denne inntektsgruppen blir redusert med over 10 pst. Det er denne inntektsgruppen som får den største reduksjon i marginalskatten.

Videre må vi erkjenne at høye marginalskatter kan gjøre det stadig mer fristende å utnytte skattesystemets svakheter med sikte på å unngå skatt, og det er de ressurssterke - de med høye inntekter og gode kunnskaper - som har størst muligheter.

Jeg vil imidlertid understreke at en progressiv inntektsskatt fortsatt vil og bør være et viktig element i utjamningspolitikken.

Under skattedebatten i våres var det et klart flertall i Stortinget for et høyt skattenivå, slik at en fortsatt har en basis for utbygging av fellesoppgaver. Det var også oppslutning om å foreta en gradvis omlegging fra direkte til indirekte beskatning. Regjeringen deler et slikt syn. Ut fra dette er det nødvendig å kompensere skattetapet som følger av lettelsen i inntektsskattene med høyere indirekte skatter og reduserte subsidier.

Ulempene ved en overgang til indirekte beskatning ligger selvfølgelig i de øyeblikkelige prisvirkninger. Vi regner med at forslagene om høyere indirekte skatter og reduserte subsidier vil bidra til en prisstigning på ca. 2½ pst. En slik prisstigning må imidlertid sees i sammenheng med den demping vi vil få i den direkte beskatning.

Jeg forutsetter at partene i arbeidslivet ser denne sammenhengen, slik at denne delen av prisstigningen ikke bidrar til sterkere lønns- og kostnadsvekst.

En kan ikke regne med at dempingen i marginalskatten isolert vil bidra til å skape en sosial profil. Det gjør heller ikke en avvikling av subsidier - isolert sett. Undersøkelser som er gjort på usikkert grunnlag indikerer at den foreslåtte subsidieavvikling virker omtrent proposjonalt med disponibel inntekt.

Dette hindrer imidlertid ikke at den samlede økonomiske politikken, hvor demping av marginals-katten og overgang til indirekte skatter inngår, kan sikre en klar sosial profil. Inntektspolitiske løsninger og offentlige tiltak overfor barnefamiliene og trygdede vil bidra til dette.

Det er grunn til å regne med at høye marginals-katter gir høyere nominelle lønnskav. Det er særlig inntektstakere med høye inntekter som får gjennomslag for høye lønnskav fordi de kan dokumentere at storparten av lønns-økningen blir spist opp av skatten.

Ved inntektsoppgjørene i 1981 vil en kunne få en prøve på hvor langt slike argumenter rekker. Det skatteopplegget som nå legges fram, med klare dempinge i progresjonen, skulle tilsi særlig moderasjon fra høyt-lønnsgruppene ved 1981-oppgjørene.

Beregninger som er gjort i Finansdepartementet viser at dersom en kan få til en inntektsutvikling fra 1980 til 1981 som i kroner er det samme på alle inntektsnivå, vil utviklingen få en klart akseptabel sosial profil.

Jeg vil understreke at inntektsutjamning fortsatt er og vil være en sentral målsetting. Hvis inntektsoppgjørene til våren ikke skulle få en akseptabel sosial profil, må det skatteopplegget som nå legges fram vurderes på nytt. En slik utvikling vil også få konsekvenser for skatteoppleggene for de neste årene.

Ved siste inntektsoppgjør skjedde det en klar oppprioritering av barnefamilienes økonomi gjennom den sterke økning av barnetrygden. På årsbasis økte barnetrygden med 900 kroner pr. barn. I det økonomiske opplegget som nå er lagt fram har Regjeringen fulgt opp denne linjen. I løpet

av de siste tre årene vil barnetrygden til 1-barnsfamiliene bli nesten 3-doblet.

Regjeringen vil arbeide videre med en omlegging av skattepolitikken med sikte på en mer rettferdig beskatning. For å få det best mulige grunnlaget for dette arbeidet, vil Regjeringen sette ned en bredt sammensatt skattekommisjon bl.a. med framtrede representanter fra de politiske partier.

Jeg vil antyde en del aktuelle arbeidsoppgaver for kommisjonen:

- Sikre at skattesystemet virker mest mulig rettferdig, og at en i størst mulig grad unngår skatteunndragelser.
- Forenkling av skattesystemet sett både fra skatteetatens og den enkelte skattyters synspunkt.

- En gjennomgang av de store overføringsordningene med sikte på forenkling og en demping av bruttoskattene.
- Vurdere skatteleggingen av formue og eiendom.
- Arbeide for mest mulig lik beskatning av ulike inntektsformer, bl.a. lønnsinntekter og andre inntekter. Dette omfatter spørsmålet om deling av næringsdrivendes inntekt og formue i en persondel og en bedriftsdel.

Kommisjonen må videre vurdere fradragsreglene i beskatningen. På bakgrunn av blant annet stortingsbehandlingen av skatteskissen i Nasjonalbudsjettet 1980 vil Regjeringen ikke foreslå noen endringer i fradragsreglene innenfor det nåværende skattesystem. Det er imidlertid Regjeringens forutsetning at spørsmålet vurderes videre av skattekommisjonen.